

FRA GEORG BRANDES' BIBLIOTEK

AF N. BONNESEN

DET første, man lagde Mærke til, naar man saa sig om i Georg Brandes' Stuer, var de mange Bøger. Først og fremmest var hans Arbejds- og Dagligstue fuld. Der stod Reol ved Reol langs alle Væggene, og ikke nok med at Bøgerne var klemt saa tæt sammen, at det ofte var vanskeligt at faa dem rykket ud, men flere Steder stod de paa to Rækker, eller laa ovenpaa hinanden, stoppet ind overalt, hvor der var en Smule Plads.

Men Bøgerne kunde slet ikke rummes her; de bredte sig videre ind i Lejligheden. I Spisestuen var Væggene dækket med Reoler fra Loft til Gulv, og ogsaa i Soveværelset stod der Bogskabe. For slet ikke at tale om et Kammer, der var taget i Brug som Bogmagasin; her laa der store Dynger i Krogene og paa Gulvet.

Men man kunde ikke undre sig over, at Mængden af Bøger var saa stor, naar man saa, hvad Posten hver Dag bragte ind ad Døren.

Brandes plejede at lægge de nys ankomne Bøger paa et langt Bord i sin Stue, og her voksede Dyngerne, saa det tit saa helt

faretruende ud. Engang imellem maatte der saa rømmes op, og hvad han ønskede at beholde blev bragt paa Plads — saavidt gør ligt! Men Bordet stod kun tomt en halv Dag, og snart efter var Dyngerne lige saa høje.

Blandt alt det, Georg Brandes fik tilsendt, var der naturligvis mange ganske ligegyldige Ting, og han burde utvivlsomt have kasseret langt mere, end Tilfældet var. Paa den anden Side er det jo al Ære værd, at han kviede sig ved at lade de Bøger, som Forfatterne havde sendt ham — vel oftest i Haab om en Anmeldelse, subsidiært et opmuntrende Brev — havne i Papirkurven.

Men Følgen var, at det blev umuligt for Brandes at holde Orden i den store Bogmasse, og det var derfor ofte vanskeligt for ham at finde, hvad han skulde bruge. Jeg hjalp ham for 4-5 Aar siden med at ordne Samlingen og fik derved rig Lejlighed til at se de mange mærkbare Ting, den indeholdt.

Georg Brandes var ikke Biblioofil i Ordets almindelige Betydning; intet var ham fjernere end at samle paa sjældne, gamle Bøger, paa Bogbind eller lignende Rariteter. Jeg husker, at han engang viste mig en Bog, som den berømte franske Forlægger Pelletan havde foræret ham. Brandes havde nemlig besøgt Pelletan og fik saa ved denne Lejlighed et af disse pragtfulde Tryk, som saa mange ønsker at eje, men — grundet paa Prisen — maa renoncere paa. Det var tydeligt at mærke, at det havde interesseret Georg Brandes at stifte Bekendtskab med Pelletans Arbejder; men det var ogsaa alt. »Jeg ejer jo denne Bog i Forvejen i en jævn Udgave, som jeg ikke behøver at ængstes for at tabe paa Gulvet«.

Kun de færreste af Bøgerne var indbundet, og oftest i ganske

tarvelige Bind; men man maa ikke tro, at Brandes ikke elskede sine Bøger, selv om deres Udseende ikke interesserede ham saa meget. De var for ham Midlet til at trænge ind i svundne Tiders Aandsliv, og til at omgaas gamle, oftest afdøde Venner.

Det var ligefrem rørende at se ham fremtage et Bind af den Hugo, han havde anskaffet sig som Student, eller af den Høpelske Goetheudgave, og mens han holdt det nænsomt i sine Hænder, tale om, hvorledes han havde læst i disse Exemplarer, den ene Gang efter den anden, og kendte dem saa godt, at han for Exempel vidste præcis, hvor paa Siden denne eller hin Verslinie af Goethe stod.

Af virkelige Sjældenheder ved jeg kun een at nævne, nemlig Manuscriptet til »Hakon Jarl«, som vil være de fleste bekendt fra Facsimileudgaven. Det havde Brandes faaet foræret for adskillige Aar siden, og han gjorde sig ofte en Glæde af at vise sine Gæster det smukke Haandskrift, selvom han kun betragtede det som en Kuriositet.

Det, der gjorde Georg Brandes' Bibliotek til en Oplevelse for alle de boginteresserede, der fik Leilighed til at fordybe sig i det, var de utallige Dedikationsexemplarer. Næsten alle, der har betydet noget i europæisk Aandsliv i de sidste 60-70 Aar, fandtes repræsenteret her, og i saa udstrakt en Grad, at det vil være vanskeligt, om overhovedet muligt, at finde Magen. Ikke mindst paa Grund af Alsidigheden. Naturligvis var de danske og derefter de norske og svenske Dedikationsexemplarer de talrigste. Men ogsaa de tyskes, franskes og engelskes Antal var yderst imponerende. Og det indskrænkede sig ikke hertil; der fandtes Bøger med Hilsener fra de fleste andre europæiske Lande, fra

Amerika, fra den nære Øst og fra Kina og Japan (i de engelske Oversættelser naturligvis).

Disse Dedikationer var ofte af meget privat Art, og nogle af dem var saare omfangsrige, ja næsten smaa Breve. Alle gav de Udtryk for Ærbødighed og Hengivenhed, men undertiden kunde den Hyldest, Forfatterne frembar, virke lovlig voldsomt.

*à Mr George Brandes
officiell par l'intendant
H. T.*

H. Taine: Philosophie de l'art en Grèce. Paris 1869.
(Tilhører Kgl. Bibl.)

Jeg husker da ogsaa et Par Bøger, hvor et Stykke af Titelbladet var skaaret væk. »Jeg kunde ikke holde ud at se de Linier mere, men Bogen selv vil jeg ikke smide bort«.

Brandes tog tit nogle af disse dedicerede Bøger frem, som oftest Bøger, der stammede fra hans yngre Aar eller var sendt ham af hans nærmeste Venner. Naar han saaledes stod med et gammelt slidt Bind i Haanden, var det ham øjensynligt en Glæde at tænke tilbage paa de mange betydelige Mænd, han havde kendt og omgaaedes. De Bøger, de havde foræret ham, vakte mange Minder hos ham, og netop fordi de ledte Tankerne hen paa interessante Oplevelser og rige Stunder, var de ham saa kære.

En Dag tog han et Værk i to svære Oktavbind ned fra Reo-

len og viste mig det. Det var Taines »De l'Intelligence«. »Et Par Dage efter min Ankomst til Paris,« fortalte han, »besøgte jeg Taine. Jeg kunde ikke længere styre min Utaalmodighed efter at se ham og tale med ham. Han modtog mig med megen Varme, og Tiden skred kun altfor hurtigt. Han forærede mig straks en af sine Bøger, og før jeg gik lovede han at sende mig »De l'Intelligence«, som skulde udkomme et Par Dage efter. Jeg husker,

Dr Georg Brandes

(uig forenet af John Stuart Mills)

J. Mill: Analysis of the phenomena of the human mind. London 1869.
(Tilhører Kgl. Bibl.)

at jeg i de følgende Dage mange Gange bankede paa hos Portneren og spurgte, om der ikke var kommet en Pakke. Endelig kom Bogen, med denne venlige Hilsen, og jeg slugte den straks«.

I nogle af sine Bøger havde Brandes i gamle Dage under sit Navnetræk tilføjet — som oftest i Parentes — »fra Forfatteren«. Det var saaledes Tilfældet med flere af Stuart Mills Bøger. Og i første Bind af James Mills »Analysis of the human mind« har Brandes øverst paa Smudstitlen indklæbet sit Navn, skrevet med Stuart Mills Haand. Det er øjensynligt skaaret ud af en Konvolut. Udgaven er den ændrede, som Stuart Mill i 1869 besørgede af Faderens Værk, og Brandes har altsaa dengang ønsket at beholde dette lille Minde om den Mand, han satte saa højt.

Det er jo nemlig ikke alle Forfattere, der skriver Dedikation

i de Bøger, de forærer bort. Jeg havde lagt Mærke til, at der intet stod skrevet i Ibsens Bøger, og en Dag nævnede jeg det for Brandes. Han lo og sagde, at Ibsen een Gang for alle havde aftalt med Hegel, at Bøgerne skulde sendes ud til ham, saa saare de udkom. Saa sparede man jo Omvejen ad Norge. »Og den

A Georg Brandes,

son admirateur et ami

Anatole France

Anatole France: Vie de Jeanne d'Arc. Paris 1908.

(Tilhører Kgl. Bibl.)

Gamle var saamænd ikke sentimental. Han mente vel, hans Bøger var lige gode, hvad enten der var skrevet i dem eller ej«.

Det kunde være helt spændende at gaa paa Jagt i Biblioteket efter disse Bøger med Hilsener fra Personer, hvoraf mange allerede havde hvilet i deres Grav i et halvt Aarhundrede. En Dag fandt jeg en lille Bog, der var gledet ned bag en Reol og sikkert havde hvilet der i adskillige Aar. Da jeg havde faaet den støvet af, viste det sig at være et af H. C. Andersens Eventyrhæfter — om jeg erindrer ret fra 1872. Det var dediceret til: Den rigt begavede unge Mand, Dr. Georg Brandes. I en anden Bog havde Andersen paa første Side skrevet et nydeligt lille Digt.

I Samlingen fandtes naturligvis alt, hvad Halvfjerdsernes Mænd har skrevet. De stod der, alle disse Værker, Bog ved Bog, som et Monument over Brandes' Indsats i dansk Aandsliv. Den Taknemmelighed, alle disse Dedikationer vidner om, maatte uvilkaarligt gøre et dybt Indtryk paa En. Disse Bøger bar næsten

Den grove Brandes.

Præget d. 28. Aug. 89.

der bestaar

Gerhard Hauptmann: Vor Sonnenaufgang. Berlin 1889.
(Tilhører Kgl. Bibl.)

alle Præget af at være meget læst, og flere Steder var de indstreget, men det kan maaske skyldes andre, der har laant dem.

Det morede mig at lægge Mærke til, at Georg Brandes tit tog sit Udgangspunkt fra Bøgerne. »Da Jacobsen sendte mig »Marie Grubbe«« eller »Kort efter at Holger havde bragt mig sine første Digte« kunde han indlede Samtalen med.

En af de Forfattere, der fyldte mest paa Reolerne, var Strindberg. Brandes fortalte, at det var ingen udelt Fornøjelse at faa hans Bøger sendt. For straks efter begyndte det at vælte ind med Breve om, hvorfor Bogen ikke allerede var anmeldt, og hvad værre var — undertiden hændte det, at Strindberg kom

selv. »Og saa fik jeg ikke Fred de første 5-6 Timer. Han var ikke nem at omgaas; og det var alt andet end let at følge hans Tankeflugt. Vi var i det hele taget ikke ens — Gudskelov!«

De engelske Bøger skuffede mig straks en Smule; det interessanteste, jeg saa, var en smuk Tilegnelse fra Swinburne. Til Gengæld rummede den franske Afdeling den ene Overraskelse efter den anden. Her var Hilsener fra Zola, Clemenceau, Brødrene Goncourt, Huysmans, Paul Bourget, Pierre Loti, Anatole France, Barrès, Romain Rolland, Barbusse, Belgierne Verhaeren og Mæterlinck og mange, mange andre.

Det var morsomt at lægge Mærke til Dedikationernes Form. Nogle Forfattere har til Stadighed anvendt en Formel; det gjaldt saaledes med Hensyn til Clemenceaus Bøger, som han alle havde sendt Brandes i Exemplarer paa hollandsk Papir. Der stod næsten altid: A George Brandès, En l'aimant, G. Clemenceau.

Ganske anderledes var det med Anatole France's Bøger, hvor Tilegnelserne tit sprudlede af Liv eller kom med smaa Hentydninger, som er uforstaaelige for andre end de to gode Venner. Ved en Lejlighed paatager han sig Horats' Skikkelse og hilser Brandes som: Dulce decus meum. France var en af dem, Brandes oftest omtalte, og utallige var hans smaa Fortællinger om deres Samvær. France's Bøger satte han meget højt, og han fortalte, at han sjældent blev saa glad, som naar han fik en af dem ind ad Døren. »Saa vidste jeg, jeg skulde have en god Stund. Det havde jeg forresten ogsaa engang været saa uforsigtig at fortælle ham, og det benyttede han sig af til at drille mig kort efter, da hans nye Bog udkom. Han sendte mig nemlig den forrige, som jeg jo allerede kendte ud og ind, og jeg ærgrede mig meget. Men

heldigvis fulgte den rigtige Dagen efter, og der stod saa endda paa Titelbladet under mit Navnetræk, at han havde skrevet den »avec le glorieux espoir de lui plaire««.

Paa en anden Hylde fandtes Romain Rollands store Roman-cyklus Jean-Christophe, og jeg lagde Mærke til, at der var Hil-

*A mon bien cher ami:
Georg Brandes
Pierre Kropotkine*

*Il n'y trouvera rien de
nouveau pour lui, mais il
y trouvera des idées sur la
littérature russe, renforcées
par son élan et son ami.*

P. Kropotkin: Russian literature. London 1905.
(Tilhører Kgl. Bibl.)

sen fra Forfatteren i hvert af de 10 Bind, hvad der sikkert har glædet Brandes, for ogsaa denne Bog stod hans Hjerter meget nær. Særlig det næstsidste Bind »Le buisson ardent« satte han overordentlig højt og omtalte det gentagne Gange som den Bog fra de senere Aar, der syntes ham den bedste.

Imellem de tyske Bøger erindrer jeg Gerhard Hauptmanns »Vor Sonnenaufgang«, — som Brandes omtalte som en stor Sjæl-

denhed – med en kort og fyndig Dedikation: »Dem grossen Brandes«.

Løvrigt fandtes der Bøger med Tilegnelser fra næsten alle betydelige Forfattere siden Halvfjerdserne i de tysktalende Lande. Hugo von Hofmannsthal, Schnitzler, Sudermann og Jacob Wassermann, for blot at nævne et Par Stykker, har trolig sendt Brandes hver eneste Bog, de har udgivet. Af Schnitzlers »Reigen« havde han faaet sendt Exemplar Nr. 1 i den private Udgave. Jeg husker, der paa Titelbladet stod trykt: »Als unverkäufliches Manuscript gedruckt. Winter 1896-97«. Ved Dedikationen gør Schnitzler opmærksom paa Grundene, hvorfor det – indtil videre – var umuligt at udgive den lille Bog.

Endelig vil jeg nævne Kropotkin, hvis Forhold til Brandes var det varmeste. De Dedikationer, jeg saa i hans Bøger, var overordentlig nydelige, som det vil fremgaa af den reproducerede Tilegnelse fra »Russian Literature«. Kuriøst nok fortalte Brandes mig engang, at han for mange Aar siden nær havde faaet Vrøvl med det tyske Grænsepoliti, fordi han i sin Taske havde en Bog af den berygtede Anarkist, der imidlertid efter Brandes' Mening var et af de elskeligste Mennesker, der har eksisteret.

En Dag fortalte Georg Brandes mig om sine Besøg i gamle Dage hos Renan. Paa dennes Bord laa til Stadighed Vergil og Horats i nogle smaa sirlige Udgaver, og der gik ikke en Dag, hvor han ikke læste i dem, før han gik i Seng.

Noget lignende var Tilfældet med et Par Bøger, som Brandes satte særlig Pris paa og havde ladet smukt indbinde. De havde deres Plads lige ved hans Skrivebord, saa han stadig kunde tage dem frem. Der stod blandt andet Heines »Buch der Lieder«,

et Udvalg af Verlaines Digte og Renans »Souvenirs d'enfance et de jeunesse«. Om disse Bøger sagde Brandes, at han havde læst dem om og om igen. »Der findes ikke mange Bøger, jeg kan udholde at tage frem den ene Gang efter den anden. Men naar jeg sidder med en af disse, er jeg i godt Selskab. Jeg kan dem vel nok udenad; men før man kan det, »ejer« man jo heller ikke en Bog«.